

KODUKOHA KOMPASS

Teekond õnnelikkust, tervist ja heaolu
loova kodukohani

2021

**NIPPE
AVALIKU RUUMI
KODUSTAMISEKS**

KO Eesti
GU Koostöö
Kogu

2020. aasta suvel ilmunud Eesti inimarengu aruanne 2019/2020 „**Linnastunud ühiskonna ruumilised valikud**“ (peatoimetaja Helen Sooväli-Sepping) mõtestas 21. sajandi Eesti ruumilist olukorda ning selle seoseid heaolu, tervise ja demokraatiaga. Kannustatuna teadlaste sõnumitest ja vajadusest inimarengu aruannet ühiskonnas populariseerida, käivitas Eesti Koostöö Kogu 2020. augustist 2021. aasta novembrini kestnud projekti „**Kodukoha kompass**“.

„Kodukoha kompass“ oli läbi kümne Eesti maakonna keskuse rännanud näitus, mis avas linnaruumi ja inimeste heaolu vahelisi seoseid ning kutsus kohalikke kaasa rääkima, millega ollakse oma linnas rahul ja milles nähakse veel arenguruumi.

Käesolev e-Kodukoha kompassi käsiraamat koondab kokku kõik näituse jaoks loodud sisumaterjalid ja kompass-ketta paigahindamise metoodika kirjelduse.

Lisaks avalikustame koostöös MTÜ Elav Tänav valminud 12 inspireerivat linnaruumi elavdamise näidet ja kogemuslugu. Selle eesmärk on pakkuda lihtsaid, eripalgelisi ja Eestis läbiproovitud lahendusi kodukoha atraktiivsemaks ja inimsõbralikumaks muutmisel.

E-KODUKOHA KOMPASS ON MÕELDUD:

- kohaliku elu eestvedajatele (kogukonnaühendused, seltsid, võrgustikud) õppematerjaliks ja tööriistaks, mis inspireerib muutusi esile kutsuma, kaasa rääkima ja ise kohalikku ruumi elavdama
- koolidele ruumiharidust ja osalusdemokraatiat toetavaks õppematerjaliks
- kohalikele omavalitsustele inspireerivaks tööriistaks, mis toetab kohalike suuremat kaasamist kodukohta puudutavatesse otsustesse
- aktiivsetele kodanikele eneseharimise ja ruumialase teadlikkuse tõstmiseks

MEESKOND:

Kuraator: KAIRI TILGA, Eesti Koostöö Kogu

Kaasatud eksperdid: TEELE PEHK, ELO KIIVET, MADLE LIPPUS

Keeletoimetaja: MARI KLEIN

Disain: MAE KIVILO

Digitaalne käsiraamat: TAAVET KUTSAR

Koostööpartnerid: MTÜ Elav Tänav

Autoriõigus: Eesti Koostöö Kogu, Teele Pehk, Elo Kiivet, Elav Tänav

Avalik ruum on kui võrgustik, mis ühendab eri sihtkohti ja tegevusi. Hea avalik ruum pakub võimalusi **lõõgastumiseks** ja **lõdvestumiseks**, **uudistamiseks** ja **avastamiseks**, **suhtlemiseks** ja **uuteks elamusteks**, **turvalisust** ja **füüsilist mugavust**, aga ka **keskkonna ümberkujundamise võimalust**.

AJUTINE

Üksi

Naabruskonnaga

Kogukonnaga

Koosloomes (KOV + ettevõtted + elanikud)

PÜSIV

PINKIDE LISAMINE

TÜHJA RUUMI VAHEKASUTUS

LINNA-MÄNGUD

KOHALIK RAHVA-ALGATUS

SEEMNE-POMMID, GERILJA-AIANDUS

SÕIDU-JAGAMISED

TÄNAVALE TEADETE-TAHVLI PAIGALDUS

ASUMISELTSI LOOMINE

HOОВI-KOHVIKUD

ÜHISTEGEVUS (nt linnamööbli ehitus)

TÄNAVA-FESTIVAL

TÄNAVAKUNSTI LISAMINE

LINNAAED

TALGUD

TASKUPARGI LOOMINE

TÜHERMAADE KASUTUSELEVÕTT

LASTELE MÄNGURUUMI RAJAMINE

RULAPARGI VÕI TURISMIALA EHTUS

LINNA-LOODUSE ELURIKKUSE SUURENDAMINE

KOGUKONNA-MAJA

AJUTINE RUUMI-EKSPERIMENT

JALAKÄIJA-RUUMI LISAMINE RISTMIKELE, ÜLEKÄIKUDE TIHENDAMINE

UUTE IDEEDE KOGUMINE

TEGEVUSKAVA KOOSTAMINE

TÜHJADE MAJADE ELUSTAMINE

EKSPERIMENTAALSE RUUMIKASUTUSE VÕIMALDAMINE

LIIKLUSE RAHUSTAMINE

PIDEV MÖTTEKODA

JALAKÄIJA-JA RATTASÕBRALIKUMAD TÄNAVAD

UUE AVALIKU RUUMI LOOMINE

KAASAV EELARVE

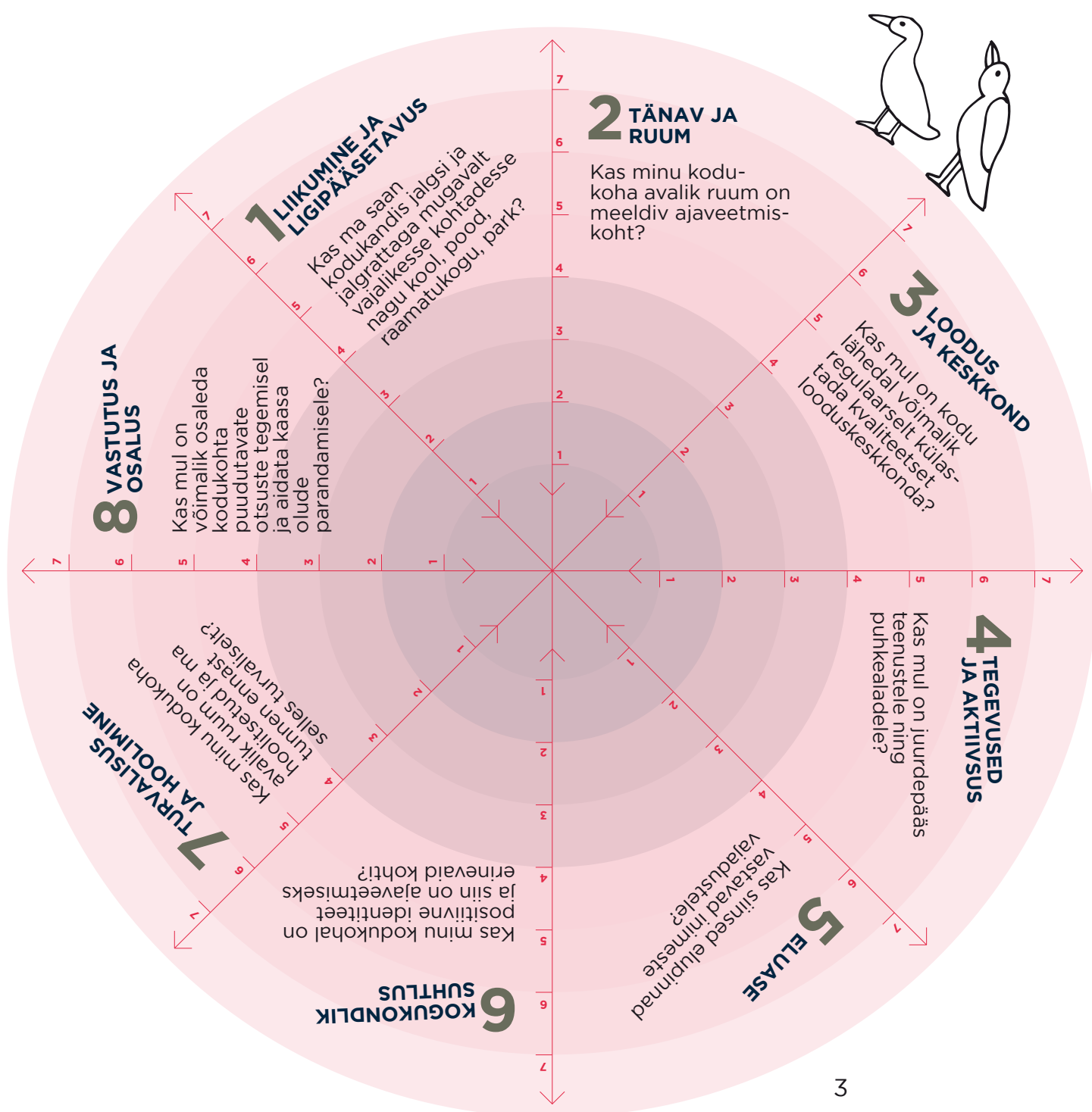
KODUKOHA KOMPASS

Kodukoha kompass (orig *Place Standard. How Good Is Our Place*) on mänguline mõtlemise tööriist kohtade hindamiseks.

Kasuta **Kodukoha kompassi** NII:

- **Mõtle** järgneva kaheksa teema abil oma kodukohale.
- **Hinda** küsimuste toel iga teema puhul oma kodukohta skaalal 1–7, kus 1 tähendab, et on rohkelt arenguruumi ja 7, et asjad on väga hästi.
- **Märgi** hinne iga teema puhul vastavasse sektorisse täpiga.

Saadud diagramm näitab põgusa pilguheiduga ära valdkonnad, milles hinnatav paik toimib hästi ja milles on veel arenguruumi.

1 LIIKUMINE JA LIGIPÄÄSETAVUS

Me teame, et jalgsi käimine ja jalgrattaga sõitmine on kasulikud nii meie kui ka maakera tervisele. Sedasorti liikumisviiside soodustamine ja omaksvõtmine sõltub aga sellest, kui turvalised, ligipääsetavad ja meeldivad on meid ümbritsevad kõnni- ja rattateed.

AVALIK RUUM ei pea olema ainult ligipääsetav, vaid ka kasutajatele (sh lastele, eakatele, erivajadustega inimestele) **atraktiivne**, turvaline ja kutsuv. Tajutavat turvalisust mõjutavad kõnniteede seisukord, ohutud ristmikud ja hästi tähistatud teeületuskohad, samuti rahustatud liiklus.

Erivajadustest rääkides kiputakse piiratud liikumisvabadust pidama väikese inimrühma probleemiks, ent tegelikult puudutab see varem või hiljem kõiki.

Jagatud ruum aitab liiklejalatel üksteisega arvestada. Sel juhul ei ole kõnni-, jalgratta- ja sõiduteed füüsiliselt eraldatud ning liiklusala asub ühel tasapinnal. Kõnnitee puudumisel sõidavad mootorsõidukijuhid **tähelepanelikumalt ja aeglasemalt**, teiste liikluses osalejatega võrdsetel alustel.

Jalgsi liikumist soodustavad sihtpunktide rohkus ja teekonna pikkus. Lisaks sellele, kui mugav ja turvaline on jalgsi kusagile pääseda, on olulised tegurid ka **teekonna nauditavus** (ilusad vaated), selgus, pikkus, sõbralikkus (varikatused, pingid, tänavale avanevad asutused).

Kas saan kodukandis **jalgsi ja jalgrattaga mugavalt** liigelda?

Kas **jalg- ja rattateed viivad otse** ja loogiliselt vajalikesse kohtadesse nagu kool, pood, raamatukogu, park?

Kas teede kasutamine on **turvaline** igal aasta- ja kellaajal?

MIDA JÄLGIDA

Rattateede pikkus kilomeetrites või tuhande elaniku kohta

Rattateede omavaheline ühendatus

Kõnniteede mediaanlaius või kõnnitee ja sõidutee laiuse suhe

Madalate äärekividega ülekäikude arv ja osakaal kõigist ülekäikudest

1 LIIKUMINE JA LIGIPÄÄSETAVUS

hea

BEETAPROMENAAD TALLINNAS

Jalgrada Kalasadamast Noblessneri sadamalinnakuni loodi väheste vahenditega ja tähistati roosade B-tähtedega. Niimoodi avati kesklinna mereäär. Beetapromenaad (2016) kui testversioon tulevasest promenaadist on hea näide paindlikust ruumikasutusest.

**Kodanikualgatus + maaomanikud
+ linnavalitsus**

ROOSI TÄNAV TARTUS

Jalakäijat-ratturit eelistav otsetänav Kaarsillast Raadini. Laia mugava promenaadi ja mitmekesise tänavaruumiga tuuakse Eesti Rahva Muuseum kesklinnale lähemale.

**Ruumieksperptide algatus
+ linnavalitsus**

SOO TÄNAV TALLINNAS

Telliskivi seltsi ettepanekute ja surve abil muudeti ühesuunaline ja kaherealine tänav jalakäijatele meeldivamaks: jäeti üks sõidurida ja rahustati liiklust, poole tänava laiuses ehitati kõnnitee, kus saab ka rattaga sõita. Tänavalahenduses puudusid siiski haljastus ja looduslikud lahendused vihmavee äravooluks.

Asumiselts + linnavalitsus

REIDI TEE TALLINNAS

Reidi tee on Russalka juurest reisisadamani ehitatud 60 meetri laiune sõidutee koos rattatee ja promenaadiga, mille ehitamiseks ohverdati suur osa mereäärsest pargist. Ruumieksperdid pakkusid laiale magistraalile alternatiive, korraldasid arutelusid, pikette ja kohtuvaidluse Russalka pargi kaitseks. Kõigest hoolimata taganes linnavalitsus kokkulepetest ja ehitas magistraali esialgses mahus.

Linnavalitsus

halb

2 TÄNAV JA RUUM

Me kõik kasutame ühest kohast teise liikumiseks avaliku ruumi. Sama tähtis avaliku ruumi roll on aga ka mõnusaks paigaks olemine. Hooned, maamärgid, haljastus, vaated ja tegevusvõimalused aitavad luua ligitõmbavaid kohti, mida inimesed nautivad.

TÄNAVAID peetakse tihti ainult liikumiskoridorideks, ent see on oluline avaliku ruumi võrgustik. Tänavad on nagu **õues asuvad elutoad**, mille puhul on oluline nii põrand (pinnakattematerjal), seinad (hooned) kui ka lagi (puuvõrad).

Avalik ruum iseenesest ei tõmba inimesi kodust õue. Selleks peab see olema **mugav** (vari ilmaolude eest, jalapuhkamise või näksimisvõimalus), **lõõgastav** (müra- vaba, stimuleeriv, looduslik), **põnev** (saab vaadata loodust, kunsti, teisi inimesi), **tegevust pakkuv** (mängimine, ronimine jms) ja **avastama kutsuv** (mitmekesine, ootamatustega, võimalus isetegevuseks). On oluline, et tänavad on ohutud ja neid saavad kasutada kõik elanikud. Hea tänav loob võimalusi suhelda teistega, liikuda jalgsi, istuda, vaadata ja kuulata, mängida ja sportida, nautida ilma ja ilusat ümbrust.

Ruumi parandamiseks on palju võimalusi: koristamistalgud, aedade-asfaldi värvimine, puude istutamine, tänavaruumi (ajutine) ümberkujundamine, hooviürituste korraldamine, kogukonnaaia rajamine, mänguväljaku ehitamine. Osa linnu sulgeb regulaarselt suuri tänavaid autoliiklusele, et näiteks nädalavahetustel pakkuda inimestele autovaba olemisruumi.

Kas sinu kodukoha hooned, tänavad ja avalik ruum loovad **ligitõmbava paiga**?

Kas see ruum on mugav ja meeldiv ka **öösiti ja halva ilmaga**?

Mida saaks teha kiiresti ja odavalt, et mõnusat ja **nauditavat tänavaruumi** juurde luua?

MIDA JÄLGIDA

Tänavate müratase ja esteetiline välimus

Tänavavalgustuse olemasolu ja energiatõhusus

Tänavale avanevate äride, asutuste ja kohvikute osakaal keskuses

Sillutatud või asfalteeritud ala pindala suhe haljasaladega

2 TÄNAV JA RUUM

TASKUPARGID

San Franciscost alguse saanud (2005) aktsioonist on saanud rahvusvaheline liikumine *Park(ing) day*, kus autodelt võetakse ruum tagasi, elavdatakse tänavaruumi ja laiendatakse kohvikuterrasse, rajades (ajutiselt) parkimis-kohtadele (5 x 2,6 m) niinimetatud taskuparke.

Kogukond + linnavalitsus

HOVIKOHVIKUTE PÄEV

Esimene kohvikupäev toimus Kärđlas (2005) ning on nüüdseks levinud üle kogu Eesti. Üheks päevaks või nädalavahetuseks avavad inimesed koduhoovi või kolivad kohvikuga tänavale, tuues sinna ajutiselt elu ja luues suhtlemisvõimalusi.

Kogukond

hea

PAIDE KESKVÄLJAK

Kolmel suvel toimunud ruumi-eksperimentis kujundati lagedast ringteest olemis- ja tegutsemisruum varjualuste, välikontori, spordiväljakute, lava, ja lilledega. Ajalooline turuväljak muutus tänu aastatel 2017–2019 toimunud katsetustele uuesti inimeste kohaks.

Kogukond + linnavalitsus

OSTUKESKUSE PARKIMISPLATS

Monofunktsionaalne parkimisplats on ette nähtud vaid autode lühiajaliseks hoiustamiseks ja seisab tihti suure osa ajast kasutusetä. Ruumi raiskavad asfaltväljad suruvad hooned tänavaruumist eemale ja loovad jalakäijatele (kelleks on ka autoga liikujad) kõleda ja ebameeldiva keskkonna.

Eraettevõte

halb

3 LOODUS JA KESKKOND

Pargid, niidud, metsad, meri, järved, jõed, rohealad teede ääres ja puudega ääristatud tänavad moodustavad kvaliteetse rohelise linnaruumi, mis lisaks looduslikule elurikkusele on ääretult oluline õhukvaliteedi parandaja, aga ka igaühe vaimsele ning füüsilisele heaolule kaasaaitaja.

ROHELISEMA LINNARUUMI vajalikkust on raske ülehinnata. See toob kaasa inimeste suurema **füüsilise aktiivsuse**, toetab **vaimset heaolu**, parandab **keskendumisvõimet** ja alandab **stressiseisundit**. Sinised alad ehk jõe- ja järveääred ning mererannad rahustavad meeli ja mõjuvad lõõgastavalt. Seega ei ole rohelus mitte ainult esteetiline, vaid meie kollektiivse heaolu, rahvatervise ja õppimisega seotud küsimus.

Meie elu muutub aina linlikumaks, enam ei piisa looduskaitsest – nüüd on aeg **loodust juurde luua**: rajada parkidesse looduslikke mängualasid ja elurikkaid kooslusi, tühjadele kruntidele kogukonnaaedu; liblikatele, lindudele ja tolmeldavatele putukatele eluruume; rohelisi kooliaedasid, haljastatud katuseid (nt bussipeatustes). Selline **looduslik linnaruum** peaks jääma iga inimese elukohast jalutuskäigu kaugusele.

Lisaks tervisele soodustavad rohealad **sotsiaalset suhtlust** ja **kogukonnategevusi** ning aitavad toime tulla kliimamuutustega kaasnevate üleujutuste ja kuumalainetega.

Kas sul on võimalik regulaarselt külastada **kodu läheduses** asuvat kvaliteetset looduskeskonda?

Kui **ligipääsetavad** on sinu piirkonna looduskeskonnad eakatele, lapsevankriga või erivajadustega inimestele?

Kas sinu linnas on **liiga müra-rikas** või **kehv õhukvaliteet**?

MIDA JÄLGIDA

Puude arv
tänaval kohta

Taime-, looma-
ja linnuliikide
arv asumis

Elanike arv,
kes jäävad
avalikust rohe-
alast kaugemale
kui 200–300
meetrit

Uuri oma
elukoha
elurikkust:
rohemeeter.ee

3 LOODUS JA KESKKOND

hea

LAAGNA AED TALLINNAS

Liikumise Lasnaidee algatatud (2017) linnaaed on kõigile avatud tegutsemis- ja suhtlemiskoht, kus koostöös kasvatatakse keskkonnateadlikkust ja hea-naaberlikkust. Eraldatud on isiklikud ja ühispeenrad, korraldatakse üritusi ja talguid.

Kogukond

DEPAVE PORTLANDIS

Ameerika vabaühendus, kes vähendab kasutu asfaldi pindala ja asendab selle vett läbilaskva aia, söödavate peenarde, taskupargi või kogukondliku rohealaga, vähendades nii oluliselt vihmavee kogumise vajadust, suurendades linna elurikkust, tõstes õhukvaliteeti ja arendades ühistegevusi.

Kogukond

ERM-i VÄLIALAD TARTUS

Tavapärase niidetud muruväljaku asemel on kujundatud poollooduslikud kooslused, milles leidub oma veesüsteem, samblaad, kesa, puisniit, puudevõrgustik. Maastik on pidevas muutumises, seda ei kärbita kindlasse vormi.

Riigiettevõtte

MURUKÕRBED

Pidev muruplatside niitmine tähendab, et lindudele, pisiloomadele ja putukatele ei ole selles elukohta. Kunagi varem ei ole maastikud olnud niivõrd homogeensed kui praegu. Koduhoovis või avalikus pargis peaks niitma ainult minimaalse ala ja jätma ülejäänud aasaalaks või heinamaaks.

Linnavalitsus + eraisikud

halb

4 TEGEVUSED JA AKTIIVSUS

Elamiseks ja elu nautimiseks vajame häid teenuseid ja mugavusi: poed, söögikohad, koolid, lasteaiad, mängu- ja spordiväljakud, raamatukogud, tervisekeskused. Head kohad soodustavad nii laste kui ka täiskasvanute aktiivsust, teenuste kasutamist ja majanduslikku kasu kogu piirkonnale.

JALAKÄIJASÕBRALIKU AVALIKU RUUMI majanduslik kasu väljendub nii maahinna kui ka kinnisvara väärtuse kasvus, väikeärde tiheduses ja turismiobjektide hulgas. Mitmekesine sündmusruum meelitab kohale külastajaid, soodustab suhtlust, piirkonna mainet ja majanduslikku tulu.

Mänguväljakud peavad asuma seal, kus on lapsed ja pered. Omanikutunnet ja sellest tulenevat hoolitsemist saab tekitada kui kaasata lapsed mänguplatside loomisprotsessi ning ehitamisesse. Hea ruum on **kaitstud ilmastiku eest**. Mängimine ei tohiks piirduda ainult spetsiaalse te aiaga ümbritsetud mänguväljakutega. Ka need, kes ei näe välja nagu lapsed, tahavad vahepeal kõõluda, ronida, hüpata ja ennast proovile panna.

Kas sinu kodukohas leidub palju **ettevõtteid** ja **teenuseid**?

Kui tihti korraldatakse siin **avalikke üritusi**?

Kas **lõõgastumisvõimalused** on kõigile ligipääsetavad ja taskukohased?

MIDA JÄLGIDA

Mänguväljakte, rulaparkide ja turnimis-kohtade arv tuhande elaniku kohta

Istumis-kohtade ja prügikastide arv ruutkilomeetril

Avalike ürituste arv ja tihedus

Ettevõtete arv ja mitmekesisus

4

TEGEVUSED JA AKTIIVSUS

hea

PLAY EVERYWHERE

Ameerika sotsiaalne ettevõte Kaboom ehitab koos kogukonnaga mängulisi keskkondi kohtadesse, kus inimesed käivad. Eesmärk on mängu integreerimine igapäevaellu, nii et igaühel oleks võimalus lihtsalt ja ohutult mängida ning loovust arendada.

Kogukond

RUUMI VAHEKASUTUS

Hüppikpoed, kohvikud, laadad jms ettevõtmised aitavad kasutusele võtta tühje ruume. Infopaviljonid ja kohaliku omavalitsuse telgid on hea võimalus mitte-ametliku avaliku foorumi pidamiseks olulistel (ruumi)teemadel. Vabaühendus Ruumiringlus tegeleb selliste projektidega Eesti eri paigus.

Kogukond + linnavalitsus + eraettevõtte

JALAKÄIJATE TÄNAV

Rüütli tänav Tartus näitab, milline on aktiivse tänavafondiga avalik ruum. Tänavalt saab otse söögikohtadesse ja poodidesse, sise- ja väliruum on visuaalselt seotud ning avalikus ruumis on palju istumis- ja tegevuskohti.

Eraettevõtte + linnavalitsus

TUMM FASSAAD

Avalik ruum, mis piirneb hoone seinaga, kus ei ole uksi ega aknaid, mõjub tõrjuvalt ja igavalt. See paneb inimesi seda vältima ja kasutama ainult hädavajadusel, vähendades nii turvalisust. Lahendus on vaheldus- ja detailirikas arhitektuur, mis soosib eri tegevusi.

Eraettevõtte + linnavalitsus

halb

5 ELUASE

Pakutavatest elupindadest oleneb, kes sinna elama tuleb ning milline on paiga mulje. Eri vanuses ja sissetulekuga inimeste kõrvuti elamine samas piirkonnas loob rikkalikuma ja tugevama kogukonna.

HEAS PAIGAS LEIDUB ELUKOHTI väikestele ja suurtele peredele, eri vanuse ja sissetulekuga ning erivajadusega inimestele.

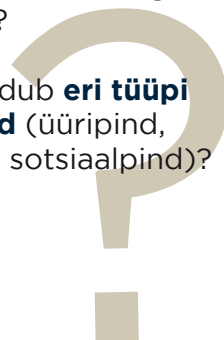
Omavalitsus ja riik peavad hoolitsema, et kõigile leiduks **taskukohane elupind**. Mitmekesisuse mõttes on hea koondada nt sotsiaalelamud äärelinna asemel kesklinna. Ka liikumispuudega inimestele kohaldatud elupindu tuleks tuua rohkem kesklinna kortermajadesse. Samamoodi on hea lõimida uus-sisserändajaid, pakkudes neile elupinda mitmekesisel linnaosas või kesklinnas. Eri tausta ja vajadustega inimeste omavaheline tihedam kokkupuutumine loob **sõbralikuma elukeskkonna** ja vähendab sotsiaalseid probleeme. Kui jõukad koonduvad elama ühte piirkonda, muutub piirkond elitaarseks. Madala sissetulekuga või töötute elanikega piirkond käib alla.

Taas on pead tõstmas 20. sajandi alguses Eestis levinud **kogukondlik ehitamine** ja vanade majade **kollektiivne renoveerimine**. Elamuühistud on levinud elamismudel Saksamaal, Rootsis ja mujalgi Euroopas.

Kas sinu piirkonna eluasemed on **atraktiivsed**?

Kas siin **jagub** neid eri vanuse ja sissetulekuga inimestele?

Kas siin leidub **eri tüüpi eluasemeid** (üüripind, eraomand, sotsiaalpind)?

MIDA JÄLGIDA

Üüri- ja sotsiaalkorterite arv elanike kohta

Korrastatud vanade (miljööväärtuslike) majade arv

Noorte perede ja eakate suhtarv elanikkonnas

5 ELUASE

hea

TUDENGIKORTERID HELSINGIS

Oranssi ry korrastab hüljatud või kehvast seisust puumaju, et pakkuda alla 25-aastastele väheste sissetulekuga noortele taskukohast elamispiinda. Korterid saab tingimusel, et tulevane elanik osaleb maja renoveerimistöödel.

Kodanikualgatus + sotsiaalne ettevõte

MÕISAMAA ÖKOKOGUKOND

Väikese Jalajälje ökokogukond Raplamaal viljeleb looduslähedast ja paikkondlikku elu. Külas tegutseb kool, kasvatakse toitu, õpitakse hingehoidu, korraldatakse koolitusi.

Kogukond, sotsiaalne ettevõte

SOTSIAALMAJA LINNA SERVAL

Sarnase taustaga elanike (nt väheste sissetulekuga inimeste, immigrantide jne) koondumine ühte kohta tekitab sotsiaalseid pingeid, võib soodustada kuritegevust ja piirkonna allakäiku. Parem on võimaldada eri taustaga inimestel võimalikult läbisegi elada. See parandab ka üldist ühiskondlikku tervist.

Linnavalitsus

KVARTAL LINNAÄÄRSEL PÖLLUL

Suured eramajad linnapiiri taga on kõige loodusvaenulikuma eluase, kuna need paigad on sageli ühistranspordivõimaluseta ja muude vajalike teenusteta (lasteaed, kool, poed). See tähendab igale perele mitme autoga linnakeskuse vahet pendeldamist.

Linna- või vallavalitsus + eraettevõtted

halb

6 KOGUKONDLIK SUHTLUS

Suhtlemine teiste inimestega muudab meid õnnelikumaks. Mida rohkem pakub avalik ruum võimalusi juhuslikeks ja rõõmsateks kohtumisteks, seda suuremat heaolu loob elukeskkond. Õnnelik ja omavahel suhtlev kogukond on tugeva paigaidentiteedi alustala.

HEAD PAIGAD PAKUVAD ajaveetmiseks **eriilmelisi** kohti. Need võivad olla kõnniteed, teede ristumiskohtadel paiknevad mängu- ja puhkealad, turuplatsid, õdusad asjaajamisruumid, loodusrajad, keskväljakud, kogukondlikud siseruumid. Inimestevahelist suhtlust suurendab see, kui neid kohtumispaiku saab kasutada **iga ilmaga**. Ja veelgi olulisem – seda tõenäolisemalt kohtuvad eri taustaga kogukonnaliikmed. Usaldus elanike vahel viib **koostegutsemise** ja kodanikualgatuseni. Üheskoos on kergem midagi luua või lahendada.

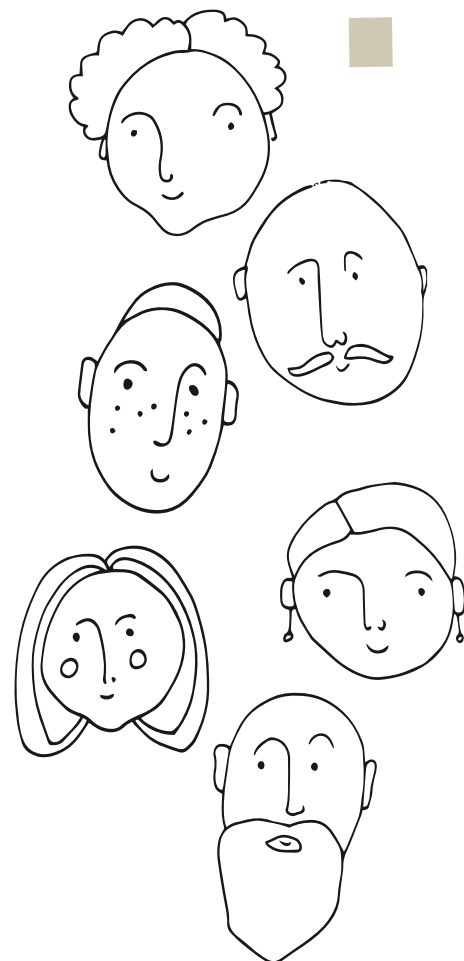
Kui piirkonnas on ruumilisi võimalusi ja natukene organiseerimatust (mitte ei ole kõik paigas ja üledisainitud), võtavad kohalikud inimesed tõenäolisemalt mingeid asju enda korraldada. **Koristustalgud**, ala või hoone pidev hooldamine, kogukondlik **linnaaed**, külamaja pidamine, ürituste korraldamine – sellised ühistegevused tekitavad kohalikes kuuluvustunnet ja kujundavad paikkonna identiteeti. **Kuuluvustunne** seob piirkonna inimesi, küsimata inimeste vanuse, soo, usuliste, rahvuse, seksuaalsete või erivajaduste kohta.

Inimestevahelised suhted koos paiga ajaloo, pärandi ja kultuuriga kujundavad oluliselt nii selle piirkonna kui ka sealsete elanike enesetunnetust. Tugev kohalik identiteet aitab inimestel **olla uhke** oma piirkonna, kogukonna ja iseenda üle.

Kuivõrd aktiivne on siinne **kultuurielu**?

Millised võimalused on sinul **kogukondlikuks suhtluseks**? Kas tegutseb seltsimaja, raamatukogu või leidub hoopis mõni kohtumispaik väliruumis?

Kui **head tingimused** on loodud kogukondlikuks tegevuseks ja uute tegevuste käivitamiseks?

MIDA JÄLGIDA

Ühiste ürituste sagedus piirkonnas

Vabaühenduste ja kodaniku-liikumiste rohkus piirkonnas

Kodanikualgatuse soodustamiseks mõeldud meetmed ja toetused omavalitsuses

Elanike rahulolu kodukohaga

6 KOGUKONDLIK SUHTLUS

WABALINNA MAJA PAIDES

Paide südames pikalt tegutsenud kogukonnamaja ja säästva renoveerimise keskus asusid linnale kuuluvast hoonest. Renoveeritud majas tegutsesid lisaks mahekohvik, kunstigalerii, puutöökoja ja rattakoda. Praegu tegutsesid säästva renoveerimise keskus ja Wabalinna kohvik Paide südalinnas teistes ruumides, kuna linnavalitsus ei soovinud rendilepingut pikendada.

Kogukond + linnavalitsus

KALARAND TALLINNAS

Kalarand on Tallinna kõige kesklinnikum rand, mis paikneb eramaal. Maaomanikuga kooskõlastatult on kohalik asumiselt korraldanud seal aktiivselt kogukondlikke sündmusi ja talguid. Ligipääs merele säilib ka uute kortermajade kerkides, paljuski tänu asumiselt vabatahtlikule tööle pikas planeeringuvaidluses.

Asumiselt

OSTUKESKUS LINNA SERV

Linnaäärsed ostukeskused meelitavad kauplusi ja inimesi keskustest eemale, mistõttu linnakeskus vaesestub. Parem on hoida väikeärisid kesklinnas, kuna seal saab kõndides või ühistranspordiga asju ajada. Inimrohke keskus rikastab väliruumi, suurendab turvatunnet ja paigaidentiteeti.

Linnavalitsus + eraettevõtte

hea

EKKM TALLINNAS

Tallinnas Kultuurikatla kõrval asuvasse mahajäetud majja loodud EKKM on nüüdseks aktiivne kunsti- ja kultuurikeskus. Lisaks tegutsesid seal kohvik, õuelava ja raamatupood. Hoolimata kõikuvatest suhetest linnavalitsusega uuendab muuseum praeguses asukohas tegevusrume. EKKM on hea näide ametlikuks muutunud omaalgatusest.

Kodanikualgatus + linnavalitsus

halb

7 TURVALISUS JA HOOLIMINE

Seda, kuidas me aega avalikus ruumis veedame, mõjutab turvatunne. Õdusad kohad sisendavad turvatunnet ning vähendavad kriminaalset ja mittesoovitud käitumist. Uuringud on näidanud, et mida rohkem elu ja kasutust ühel paigal on, seda turvalisemana see koht mõjub.

TURVALISUS TÄHENDAB seda, et igaühel – hoolimata nahavärvist, vanusest, soost või erivajadusest – on kodus ja kodupaigas hea olla. **Inimsõbralik avalik ruum** on see, kus on hea nii 8- kui ka 80-aastaselt.

Turvalisust suurendavad valgustatud teed ja väljakud, igale vanuserühmale tegevust pakkuvad pargid, hoolitsetud ümbrus ja ehitised, ööpäevaringselt kasutatavad hooned, ühistranspordiga ühendatus, ligipääs liikumisraskustega inimestele.

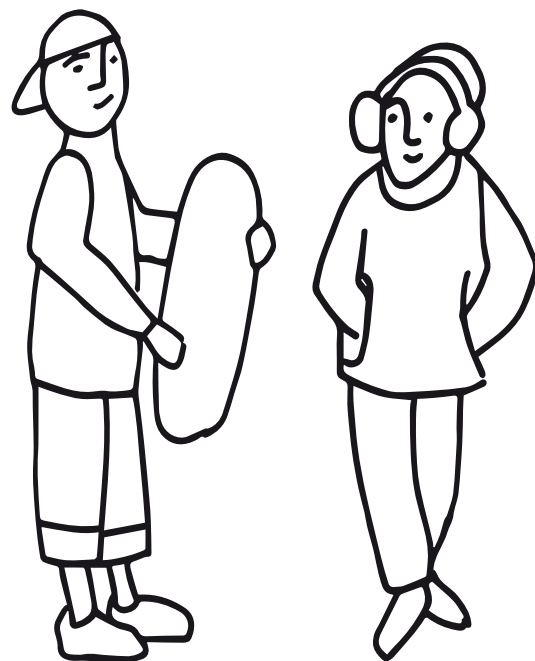
Turvalisust vähendavad näiteks tühjad ja mahajäetud hooned, valgustamata kõnniteed, kriminaalne ja antisotsiaalne käitumine parkides või tänavatel, loogilist liikumist takistavad tarad ja piirded.

Inimeste endi **kohustus ja vastutus** on siin samuti oluline. Teadlikkust aitavad tõsta kohalikud seltsid, naabrialve piirkonnad ja muud kodanikualgatused. Lisaks saab omavalitsus luua võimaldavad (mitte takistavad) tingimused selleks, et elanikud ise lahendaksid probleeme.

Kui **turvaliselt** tunned end kodu ümbruses?

Kui hästi on Sinu kodukoha pargid, väljakud ja kogunemiskohad **hooldatud**?

Kui palju hoolivad elanikud kodukoha ümbrusest ja selle **heakorras**? Kui palju Sina ise?

MIDA JÄLGIDA

Heakorra-
tase

Lumekoristuse
kiirus kõnni-
ja rattateedel

Kogukonna
hooldatavad
avalikud kohad

7 TURVALISUS JA HOOLIMINE

PANEELMAJADE SISEHOOV

Modernistliku linnaplaani kohaselt ehitatud paneelmajad paiknevad nii, et mitme kortermaja keskel hoovis on kool ja lasteaed. Lastel on hea lähedal kodust kooli või lasteaeda jalutada, hoovis ema-isa või naabri pilgu all mängida. Tänapäeval on sellele mustriale küll lisandunud parklaväljad, mis vähendavad laste mänguruumi.

Riik + linnavalitsus

ÜLETARASTATUD RISTUMISKOHT

Ohutusspetsialistid võivad arvata, et ohtralt torupäärdeid raudteeülekäigu juures muudab rööbaste ületuse turvalisemaks, kuid tegelikult alavääristab selline ruumidisain jalakäijaid ja rattureid.

Riik + omavalitsus

OMAVOLILISELT SULETUD KALDAD

Paljude veekogude juures kohtab liigagi sageli eramaa-silte, tõkkepuid või ketis koeri. Jõesed, järved ja meri on meie kõigi hüve, kaldaääre kasutamine igameheõigus. Veekogudele ja kallasrajale läbipääsu eest vastutab omavalitsus. Riigikontrolli 2015. aasta auditi kohaselt on sellekohast omavalitsuste järelevalvet vaja oluliselt tõhustada.

Eraomanikud + omavalitsus

hea

KULTUURIKILOMEETER TALLINNAS

Endisele kaubarongi trassile asfaldi- vabalt ehitatud kõnni- ja rattatee kujunes Tallinna kesklinna mereääre tõeliseks avajaks. 2011. aastast kuni Kalaranna tänava ehitamiseni nautisid seda pealinna ainukest autovaba kahte kilomeetrit titekärudega vanemad ja kõndivad raamatulugejad, lapsed õppisid seal rattaga sõitma, turistid imetlesid metsikut mereäärt, hobisportlased higistasid kilosid maha.

Linnavalitsus

halb

8 VASTUTUS JA OSALUS

Tugevaid kogukondi ja paremaid paiku aitavad luua tingimused, milles elanikel on mugav võimalus otsuste tegemisel kaasa rääkida. Paigad, kus omavalitsus ja kogukond kujundavad kohalikku elu koostöös, tekitavad tugevamat omanikutunnet ja kollektiivset hoolimist.

IGA OMAVALITSUSE SEADUSLIK ÜLESANNE on kaaluda kõigi huve (erahuvi, kohalike elanike huvi jne) ning teha otsuseid kaalutletult ja avalikust huvist lähtuvalt. Avalik huvi on tihti kirjas arengukavas, üldplaneeringus ja teistes strateegiates.

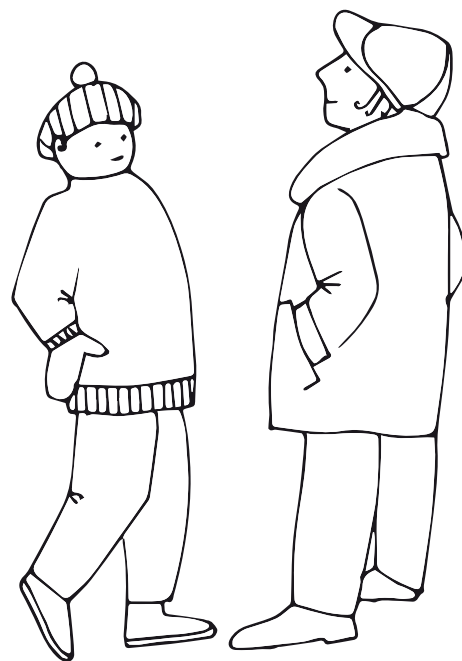
Omavalitsus vastutab ka selle eest, et elanikele, kogukonnaseltsidele, ettevõtetele ja teistele huvilistele oleksid loodud võimalused ja tingimused **elukeskkonna** pidevaks **parandamiseks** ja **omavaheliseks koostööks**.

Mida rohkem omavalitsus **usaldab** (aktiivseid) elanikke, seda paremad tingimused koostööks ja omaalgatuseks luuakse. Kui inimesed tunnevad, et nad saavad elu(keskkonda) mõjutavates otsustes osaleda ja asju paremuse poole suunata, tekitab see neis n-ö omanikutunnet.

Kui **head võimalused** on omavalitsus loonud arvamuste ja ideede esitamiseks, tagasiside andmiseks ning tagasiside mõju jälgimiseks?

Kas Sinu kodukoha planeerijad, sotsiaal- või tervishoiuteenuste või ühistranspordi pakkujad **suhtlevad aktiivselt** kohalike elanikega, et nende vajadusi mõista?

Kas kohalikud tunnevad, et omavalitsus või teenuste pakkujad **võtavad** nende arvamusi ja ideid **kuulda**?

MIDA JÄLGIDA

Avatud valitsemise tegevuskava ja selle täitmine omavalitsuses

Noorte osalemine linnaarengu küsimustes

Vaegnägijate ligipääs infole

Linnaarengu planeerimise avatus ja kasutaja-sõbralikkus, nt kaasava eelarvestamise osakaal linnaeelarvest

8 VASTUTUS JA OSALUS

hea

KOHALIK RAHVAALGATUS

NB!

Sul on mõte, kuidas kohalikku elu parandada või soovid juhtida omavalitsuse tähelepanu mõnele kitsaskohale? Kui 1% hääleõiguslikke elanikke teeb ettepaneku kohalikule omavalitsusele, peab see tõstatatud küsimuses otsuse vastu võtma või volikogule arutamiseks suunama. Ülevaate sellest, kuidas on võimalik kaasa rääkida, leiab lehelt **kohalik.rahvaalgatus.ee**

TARTU LINNA KAASAV EELARVE

Tartu on teerajaja elanikke kaasaval eelarvestamisel, ruumilisel planeerimisel ja ühistranspordivõrgu uuendamisel. Tartu linn julgeb katsetada uusi võtteid, elanike ja aktiivsete panustajatega koostööd teha. Preemiaks selle eest on Tartu 2024. aastal Euroopa kultuuripealinn.

Linnavalitsus + kodanikualgatused

VÕIMALDAV LINNAKULTUUR

Helsingi linnavalitsus disainis hiljuti ametkonnad ümber ja tekitas viise, kuidas kohalikud elanikud saavad ise elukeskkonda parandada. Loodi linna-osa koordinaatori töökohti, linnaeel- arve muudeti kõiki kaasavaks. Helsingi vastutab ja võimaldab.

Linnavalitsus + kodanikualgatused

SCANPIX

KOGUKONNAKOMISJON

Kodanikualgatusel alguse saanud kohalikke elanikke esindav kogukonnakomisjon pakkus välja Lääne-Harju vallale rohevalla idee, eesmärgiga säilitada loodus- ja kultuuripärandit ning hoida piirkondade väärtusi ja identiteeti.

Kodanikualgatus + omavalitsus

KORRUMPEERUNUD LINNAVALITSUS

Otsuste tegemine suletud uste taga, ettevõtjate raha eest ära ostetud ametnikud ja poliitikud, kodanike hääle vaigistamine munitsipaalmeedia ja vastukampaaniatega, autokeskne planeerimine ja kindlatelt elanikurühmadelt valimistel häälte saamiseks avaliku rahaga ehitiste rajamine.

Linnaviletsus

halb